

Rapport från besök på Försvarsmedicinskt centrum (FöMedC)

Rapportens syfte

Efter Pliktrådets besök på FöMedC, Elfsborgkompaniet, den 18 september 2019 redovisas här de intryck som gavs vid besöket.

Det finns två anledningar till att Plikträdet skriver rapporter. För det första underlättar en rapport att minnas alla intryck från de förband som besökts och skapar även underlag för Pliktrådets stora slutrapport. Den andra anledningen är att Plikträdet kan erbjuda feedback till det förband som besökts.

Om ni hittar något i denna rapport som är felaktigt eller illa underbyggt går det bra att ta kontakt med Julia Hjertén i Plikträdet. Detta görs lättast genom att skicka ett mejl till julia.hjerten@pliktradet.se. Det går också att ringa på 070-848 59 79.

Begreppslista

FM	Försvarsmakten
HV	Hemvärnet
GU	Grundutbildning
BU	Befattningsutbildning
LMA	Lokalt medinflytandeansvarig
PB 8	Personbil 8

Om Plikträdet

Plikträdet är det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Rådet består av fem före detta värnpliktiga, där ledamöterna väljs vid den årliga Värnpliktskongressen. Plikträdet företräder på nationell nivå samtliga värnpliktiga i Sverige och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Om rapporten

Plikträdet tillser att detta dokument går ut till LMA/rekrythandläggare, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA:n ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Plikträdet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Från och med att Plikträdet skickat ut rapporten har förbandet två veckor att återkoppla på dess innehåll. Därefter gör rapporten publik genom att skickas ut brett inom Försvarsmakten, andra totalförsvarsmyndigheter, riksdagens försvarsutskott, regeringskansli och media.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	3
Organisation.....	4
Utbildning.....	4
Arbetsmiljö och säkerhet.....	5
Attityder.....	5
Verksamhets säkerhet.....	6
Fysisk och psykisk hälsa.....	6
Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen.....	6
Befäl och ledarskap.....	7
Materiel och utrustning.....	8
Resor.....	8
Kost.....	8
Fritid och kommunikation.....	8
Hållbarhet.....	9
Information och mönstring.....	9
Information inför inryck.....	9
Rätt befattning.....	9
Medinflytande.....	10
Val av förtroendevalda.....	10
Medinflytandearbete.....	10
De förtroendevaldas förutsättningar.....	10
Rättssäkerhet.....	10
Diskussion.....	11
Avslutning.....	11

Sammanfattning

Under besöket på Elfsborgskompaniet på FöMedC, Göteborgs garnison, fick Pliktrådets ledamöter träffa stabschefen, kompanichefen och de förtroendevalda. Det gavs även stora möjligheter till samtal med övriga värnpliktiga, samt möjlighet att se verksamhet i fält.

Generellt kan sägas om Elfborgskompaniet att det verkar råda god stämning, en konstruktiv approach till problematisk materiel samt ett stort engagemang för Pliktrådets verksamhet. Dock fick Pliktrådets ledamöter inte möjlighet att träffa exempelvis förbandets LMA, samt kunde anmärka på frånvaron av ett kvinnligt nätverk. Besöket öppnade även för diskussion om HV-relaterade frågor.

Inledning

Besöket genomfördes av Pliktrådsledamöterna Lisa Holmqvist och Julia Hjertén.

Ledamöterna anlände till Göteborg kvällen innan besöket och spenderade natten på logement i första plutons korridor. De hann på förhand på så sätt bekanta sig med de värnpliktiga och lokalerna. Besöket avlöpte utan hinder, enligt programmet nedan:

08:00	Möte med förbandsstabschef Janne Kilvik Bengt Furuwidt närvarande
09:00	Möte med kompanichef Markus Käll Bengt Furuwidt närvarande
10:00-11:00	Rundvandring på garnisonsområdet med Bengt Furuwidt
11:00-15:00 (inkl. restid)	Med de värnpliktiga i fält
15:00	Avslutning och avrundning med stf Komp C Lucas Axelsson
18:00	Möte med de förtroendevalda

Pliktrådet genomför formella och informella möten under sina förbandsbesök, och utgår från att de Pliktrådet talar med säger sanningen. Pliktrådet representerar alltid de värnpliktiga och granskar alltid verksamheten och miljön utifrån ett värnpliktsperspektiv.

Organisation

Mötet med Stab C FöMedC Janne Kilvik, vid vilket Bengt Furuwidt närvarade, var orienterande i organisationsform och verksamhet på Göteborgs garnison.

På FöMedC finns tre enheter som bedriver GU. Elfborgskompaniet (HV-soldater) och GULOG (värnpliktiga mot fältsjukhuset) tillhör båda FöMedC. På Göteborgs garnison utbildas även amfibiesoldater, som organisationsmässigt tillhör Amf 1 Berga.

Varje år utbildas en kull värnpliktiga mot HV, och vartannat år utbildas värnpliktiga mot fältsjukhuset respektive amfibiesoldater. Under utbildningsåret 2019/2020 utbildas amfibiesoldater på garnisonen.

Från och med denna utbildningsstart kommer amfibiesoldater utbildas varje år vid garnisonen. En pågående omorganisation innebär också att HV och GULOG kommer att slås ihop till en GU-bataljon istället för att, som i nuläget, ligga under olika enheter på förbandet.

Utbildning

Av Komp C Marcus Käll fick Plikträdet ta del av följande siffror gällande tidigare inryck:

2017/2018 (frivilliga)	HV/Amf	
Inryck	135	
Godkända	97	
Avhopp egen begäran	34	Varav 32 från Amf
Avskilda	4	2 från varje kull, pga ej uppnådda utbildningskrav

2018/2019 (plikt)	HV/GULOG	
Inryck	111	
Godkända	100	
Uppskov	1	Psykisk ohälsa
Vapenfri	1	Inga problem i hanteringen
Avbrott	11	2 pga skador under utbildning, 9 pga tidigare skador

2019/2020 (info 2019-09-18)	HV	
Inryck	76	
Godkända	73	
Avbrott	3	Pga tidigare skador

Elfsborgskompaniet består av två plutoner, mellan vilka de 76 inryckande är uppdelade. Till utbildningsstarten hösten 2020 räknar man med att ta in 85 värnpliktiga, och året efter det 110.

Markus Käll informerade om att det vid Elfsborgskompaniet utbildas bevakningssoldater, skyttesoldater och PB 8-förare. Utbildningslängden varierar, där de värnpliktiga rycker in samtidigt men inte har ett gemensamt muckdatum. Kortaste utbildningen är 120 dagar och längsta 22 veckor.

Detta innebär att man vid utbildningens slut inte kan ta anställning i FM, vilket är ett problem för de värnpliktiga som inte vill ha ett kontrakt med HV, utan en anställning i FM. Enda sättet att i nuläget kunna påbörja en BU i FM är om chefen på den mottagande utbildningsenheten inte känner till reglerna.

Arbetsmiljö och säkerhet

Attityder

Pliktrådets ledamöter åt lunch och spenderade större delen av eftermiddagen med de värnpliktiga i fält samt talade med de förtroendevalda under kvällen. Pliktrådet fick intrycket att stämningen är god på kompaniet, både värnpliktiga emellan och mellan värnpliktiga och befäl. Även Komp C Markus Käll kommenterade på att stämningen är god mellan de värnpliktiga.

Stab C Jane Kilvik ansåg att han inte såg någon större skillnad på att utbilda värnpliktiga och frivilliga.

Verksamhetssäkerhet

Under dagen följde Pliktrådet med till skjutfältet och fick närvara när de värnpliktiga övade förhandssituation i försvaraskedet under utbildningen. Säkerheten var god. Pliktrådet fick även observera när de värnpliktiga övade på användning av tändstål och att få upp eld. Detta gjordes i en blötmark som under besöket var helt torr. Detta verkade inte helt optimalt för eldträning, med tanke på det höga, torra gräset.

Pliktrådet berättade för Komp C Markus Käll om skaderapporteringsblanketten som de värnpliktiga ska kunna fylla i själva. Blanketten ska sedan skannas in och har till syfte att underlätta det administrativa arbetet för befälen. Detta var ingenting Komp C kände till men ska undersöka närmare.

Fysisk och psykisk hälsa

Som kommentar på inrycknings- och avhoppssiffrorna menade Komp C Markus Käll att problemet ofta uppstår redan hos TRM, men att det inte nödvändigtvis är TRM:s fel då många skador mörkas. Han berättade även att FM vill återinföra PV-konsulenter, som ska fungera som ett samtalsstöd och ett mellansteg, innan de värnpliktiga vid behov träffar psykologen. Han berättade även att befälen får en viss stressreduceringsutbildning. Även de förtroendevalda får viss utbildning i detta. Utöver detta kommer den mentala träningen från Strimma C och via information från Försvarshälsan.

Stf Komp C Lucas Axelsson delgav att alla värnpliktiga på kompaniet får TBE-vaccin vid inryck, samt en påfyllnadsdos. Dock var han inte säker på om det är obligatoriskt och om andra vaccinationer erbjuds.

Pliktrådet fick inte möjlighet att träffa Försvarshälsan under besöket på FöMedC.

Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen

Stab C Janne Kilvik delgav att i och med ökade inryckningsvolymerna och GU:s höga prioritering återställs nu kontoriserade kaserner. C Amf 1 och C FöMedC är helt överens om att värnpliktiga alltid bör prioriteras högt.

Komp C Markus Käll berättade att lokaler och materiel är en mindre akut bristfråga jämfört med befälsbristen som kommer att uppstå allt eftersom fler rycker in.

Skjutbanor och skjutfält är ett problem för Göteborgs garnison. Banorna som används ligger på Norra Hisingen, i Borås och i Sigsjö, och innebär många och långa resor, vilket är tidsineffektivt. Dock löser man det efter bästa möjliga förmåga.

Pliktrådet visades runt på garnisonen av Bengt Furuwidt. De två HV-plutonerna bor i varsin korridor på första och andra våningen i kasernen. På tredje våningen håller kompaniledning till och i källaren finns vapenvårdslokaler och civilskåp. Civilskåpen är av den mindre sorten och ser för små ut för att rymma vinterkläder och tillhörigheter, men ingen har klagat på detta, enligt Bengt Furuwidt.

I andra plutons korridor ligger dagrum med fullt utrustat kök. Logementen är i gott skick, likaså korridorerna. De förtroendevalda delgav dock att ventilationen på logementen är dålig, vilket har tagits upp under Plutonens timme.

I korridoren finns det flertalet chinsstänger och inne på garnisonsområdet finns det gym att tillgå för de värnpliktiga.

Toaletterna ser bra ut, och man har ”förlängt” skiljeväggarna på toaletterna så att de går hela vägen ner till golvet. Dusch- och tvättrum är nyrenoverade och uppdelade i herrar och damer. Duscharna är enskilda bås med skynken. I varje korridor finns totalt sex duschar: tre för damer och tre för herrar.

Dagrum delas av de två plutonerna och ligger på övervåningen. I anslutning till det finns ett fullt utrustat kök med sopsortering, kylskåp, spis, mikrovågsugn och vattenkokare. Dagrummet är inrett med soffor, ett soffbord och en TV. På bottenvåningen finns även en soffgrupp placerad vid civilskåpen.

Vårdlokalerna ligger i bottenvåningen på kasern. Vapenvårdslokalen är inte stor men den verkar ha god ventilation och även fönster som går att öppna. Handskar finns att tillgå vid vapenvård och befälen har följt instruktionerna för genomgång av vapenvård och hantering av SMX och CLP.

Det finns även tillräckliga utrymmen för vård av övrig materiel. Uppe i korridorerna så finns rum för skoputs och rum med städmateriel.

Befäl och ledarskap

Stab C Janne Kilvik berättade att befälslagen till stor del består av visstidsanställda och kadetter. Det ses som positivt, av både förbandsledningen och kadetterna, att delta i GU ett till två år efter avslutad befälsutbildning.

Komp C Markus Käll meddelade att snabbt ökande inrycksmängder är anledningen till befälsbristen. Belastningen på befälen är för tillfället hanterbar och acceptabel, men frågan är hur länge till.

Alla plutonchefer är i nuläget reservofficerare eller visstidsanställda, vilket fungerar bra.

Markus Käll konstaterar även att de har en rekrythandläggare som endast har uppdraget som rekrythandläggare. Det är Pliktrådets uppfattning att denna person arbetar i förbandsledningen och inte på kompaniet.

När Pliktrådet träffade de värnpliktiga under övningsmomenten föreföll stämningen god, värnpliktiga och befäl emellan. God pedagogik och reflektion efter varje genomfört moment var grunden i undervisningen. Bitvis en aning gapigt, men kritiken som framfördes var ändå konstruktiv. Instrukörerna var aktiva under momentet och gav under momentets gång feedback till både enskilda individer och gruppvis.

Materiel och utrustning

Överlag fungerar materieleet bra, enligt Komp C Markus Käll. I perioder uppstår dock problem med små storlekar. Underkläderna, framför allt kvinnornas, är man inte jättestrikt med och de värnpliktiga använder antagligen egna.

Samtliga använder oket istället för stridsvästen och samtliga har fått knäskydd tilldelade. Markus Käll kunde inte svara på om suspensoarer fanns för närkampsutbildning. Han delgav att en viss friktion och konkurrens om materiel existerar mellan FöMedC och Amf.

Markus Käll tar ett personligt lån på kängor innan informationshelgen för att samtliga HV-inryckande ska få möjlighet att gå in sina kängor innan inryck. Ett inlägg av högre kvalitet, än det som kommer med kängan, delas också ut.

Resor

De förtroendevalda som Pliktrådet talade med tycker att resorna och ersättningarna överlag sköts bra, och att adjutanten är tillmötesgående. Adjutanten är i tjänst vissa tjänstefria kvällar för att kunna stötta med resor och ersättningar. Adjutanten har ansvaret för att relevant informationen når de värnpliktiga.

Kost

Vad Pliktrådet kunde se så tillgodoses de värnpliktiga med särskilda behov eller preferenser med den kost de har rätt till. Pliktrådet talade med de två vegetarianer i första pluton, som båda tycker att det har fungerat bra att fortsätta vara vegetarian efter inrycket.

Fritid och kommunikation

Komp C Markus Käll berättade att man har ett gott soldathemsarbete. Soldathemmet ligger inne på garnisonsområdet, på bottenvåningen i matsalsbyggnaden, vilket gjort att soldathemmet blivit en naturlig samlingsplats för både värnpliktiga och anställda.

Pliktrådet besökte soldathemmet och kunde konstatera att där finns fina lokaler med soffor, musikhörna med instrument, soffor och tv, pingisbord samt biljardbord. På soldathemmet finns tillgång till datorer och snart även WiFi. Där finns även ett bibliotek, läshörna, konferensrum, butik samt kafeteria som öppnar när matsalen har stängt. Soldathemmet bjuder på kaffe, te och kaka, har generösa öppettider och mycket trevlig personal.

Hållbarhet

Källsortering finns precis utanför kasernen, samt i dagrummet. Dock finns ingen möjlighet till källsortering i respektive korridor.

Under besöket serverades lunchen portionsförpackat, något som enligt de värnpliktiga inte är ovanligt. Detta är inte hållbart, men å andra sidan tidseffektivt. Sorteringen av plastförpackningarna efter måltiden är oklar. De förtroendevalda som Plikträdet talade med berättade att stora mängder mat slängs.

De värnpliktiga berättade själva att de hade frågat sina befäl om de måste slänga och byta soppåse inför morgonvisitation även när påsen inte är full. De har fått svaret att påsen ska slängas om den är mer än halvfull och/eller innehåller mat.

Komp C Markus Käll delgav att det på förbandet finns en miljöhandläggare.

Information och mönstring

Information inför inryck

Elfsborgskompaniet håller en informationshelg innan varje inryck, vilket brukar vara uppskattat. Dessa planeras oftast till runt vecka 18 eller 19, och inrycket sker runt vecka 31.

Komp C Markus Käll delgav att majoriteten av de värnpliktiga vid Elfsborgskompaniet har sökt frivilligt till mönstringen. De har sedan under mönstringen fått frågan om HV-utbildning och tackat ja. Dock har många ingen aning om vad detta innebär och tror att de kan ta anställning i FM efter avslutad utbildning, vilket de inte kan på grund av den korta utbildningen.

På grund av de anpassade kraven för en HV-utbildning, det vill säga fyra hos psykologen och frånvaro av längdkrav, kan de inte heller bli krigsplacerade.

Intresset för fortsatt engagemang genom ett HV-kontrakt är ändå stort. 90 % väljer att skriva på kontraktet, vilket man är stolt över på förbandet.

Rätt befattning

Stab C Janne Kilvik anser inte att förbandet har ett problem med befattningsomflyttningar. Man ser tvärtom den höga andelen som väljer fortsatt engagemang inom HV som ett bevis på att man har varit nöjd med sin utbildning.

I samtal med de värnpliktiga framkom inga klagomål.

Medinflytande

Val av förtroendevalda

Val av de förtroendevalda verkar ha gått regelmässigt till. Plutonerna har valt förtroendemän, rekrytskyddsombud och NOAK-representanter. De har även valt reseombud, som ska avlasta plutoncheferna i frågor som rör resor, samt stödja och kontrollera adjutantens arbete gällande resor. Detta upplevs positivt av både de värnpliktiga och kompaniledningen.

Samtliga förtroendevalda utom reseombuden har en stf.

Medinflytandearbete

Enligt Komp C Markus Käll hålls Plutonens timme varje veckoslut, kompaninämnd var femte vecka och förbandsnämnd två till tre gånger under utbildningens gång.

De förtroendevaldas förutsättningar

Enligt utsago från Stf Komp C Lukas Axelsson har de förtroendevalda fått en utbildning på fyra timmar, likaså rekrytskyddsombuden. Rekrytskyddsombudens utbildning handlade om tillbudsrapporteringar och de hade under denna utbildning fått ut skaderapporteringsblanketen. Samtliga har, utöver detta, fått en utbildning på en och en halv timme av Komp C Marcus Käll.

NOAK-representanterna har inte fått någon utbildning alls. Då inget NOAK-nätverk finns på förbandet sköts det kvinnliga nätverket inom kompaniet.

Pliktrådet genomförde utbildning i centralt medinflytande för de förtroendevalda och fick positiv respons. De förtroendevalda var engagerade och en avslappnad och trevlig stämning rådde.

Det finns även en LMA på kompaniet, som Pliktrådet inte fick möjlighet att träffa under sitt besök.

Rättssäkerhet

Ett rättsbefäl finns vid förbandet. Rekrythandläggaren har ansvar för förmedlandet av rättigheter gentemot de värnpliktiga.

Diskussion

Pliktrådet vill framföra både beröm och kritik till Elfsborgskompaniet på FöMedC.

Överlag verkar kompaniet ha en god stämning och en bra attityd. De värnpliktiga verkar nöjda med sin utbildning och livssituation. Pliktrådet ser positivt på att man valt reseombud som en del i medinflytandearbetet och hoppas att dessa får det stöd de behöver för att kunna utföra sitt arbete.

Man verkar också ha en konstruktiv approach till nyttjandet av materiel som anses problematisk på de flesta förband. Känga 90 med ett bättre ilägg delas ut redan vid informationshelgen, trots administrativa svårigheter. Oket nyttjas istället för stridsvästen och man håller inte stenhårt på underklädesdisciplinen, även om det skulle vara positivt om denna information formellt nådde de värnpliktiga).

Soldathemsarbetet var en mycket positiv överraskning, med imponerande öppettider, stort utbud av aktiviteter och verklighetsförankrade prioriteringar i behov (WiFi).

Pliktrådet vill dock uppmärksamma förbandet på att det i nuläget saknas ett sammanhang för de NOAK-representanter som väljs i plutonen. Exakt hur det arbetet skulle kunna läggas upp eller behöver se ut är i nuläget upp till förbandet, men något slags arbete på den fronten bör bedrivas.

Under nästa besök är det mycket viktigt för Pliktrådet att träffa kompaniets LMA; för att kunna få större klarhet i statusen på kompaniets medinflytandearbete. Pliktrådet hoppas även kunna träffa Försvvarshälsan, rättsbefälet, rekrythandläggaren, plutonsbefälen och mer av andra plutoner.

Pliktrådet har under besöket på Elfsborgskompaniet uppmärksammats på ett antal HV-relaterade frågor som rådet kommer att ta vidare. Till dessa frågor hör nyttjandet av plikten i HV-syfte, när mönstringskraven och de korta utbildningarna varken kan leda till en krigsplacering eller en anställning i FM. Många av de som påbörjar en utbildning i HV är inte medvetna om dessa förhållanden.

Även frågan om lokalrekrytering har lyfts, vilken är högst relevant i HV-sammanhang.

Avslutning

Pliktrådet vill tacka för ett välorganiserat och intressant besök. Pliktrådet är imponerade över det engagemang för Pliktrådets arbete som visades under besökets gång.

Pliktrådets ledamöter kände sig välkomnade och väl omhändertagna.

Pliktrådet ser fram emot att återvända till Göteborgs garnison.

Tack för ett givande besök,

Julia Hjertén

Ordförande